

מנהגי חיבור והפרדה של פרשיות השבוע והשלכותיהם על ימינו

משה צפור

א. חיבורי פרשיות במקורות

סידור ר' סעדיה גאון הוא המקור הקדום ביותר שבידינו, הדין בחלוקה ובסדר של קריאת חמישים ושלוש פרשיות התורה¹ בבית הכנסת במחזור של שנה אחת (כמנהג בבל).² בפועל, מספר השבתות שאינן חג או חול המועד (שבהן קוראים מעניין היום ולא כסדר הפרשיות) - קטן מחמישים ושלוש (פרשת יוזאת הברכה נקראת בשמחת תורה, ולא-דווקא בשבת), ולכן יש צורך לחבר זוגות של פרשיות באופן שיקראו שתיים בשבת אחת, הכול בהתאם לאופייה של השנה (פשוטה ומעוברת, שלמה וחסרה) ולפי ימות השבוע שבהם חלים המועדים. אצל רס"ג מצוי דיון מפורט בעניין חיבור או הפרדה של פרשיות מסוימות לצורך זה. הדברים

1. 'נצבים' ו'ילך' נתפשו על ידו כפרשה אחת הנחלקת לשניים, כאשר יש שבת בין יו"כ וסוכות, ובה קוראים 'האזינו'. שנה שבה כל הפרשיות נפרדות - לרבות 'נצבים' ו'ילך' - נדירה. כזו שנת תשס"ה, וכך שנת תשס"ח. במאה שלנו, ה'תשי"א - ה'ת"ת, הדבר קורה ארבע פעמים. ראה לוח דינים ומנהגים לשנת תשס"ה, הוצאת היכל שלמה, ירושלים, עמ' 150.
2. בסידור רב סעדיה גאון מהדורת ישראל דודזון, הרב שמחה אסף ויששכר יואל, חברת מקיצי נרדמים, הוצאת ראובן מס, ירושלים (תש"ס), עמ' שסג-שסז.

ידועים, וגם הפרשיות אשר נהוג לצרפן יחד בהתאם לצורך - גם בעניין זה נוצר נוהג מקובל. כמובן, לבני חוצה לארץ יש ברוב השנים צורך בצירוף נוסף של שתי פרשיות - להם ולא לבני ארץ ישראל - כאשר יום שמיני של פסח חל בשבת, ואז בני חוצה לארץ אינם קוראים בשבת זו את פרשת השבוע, אלא מעניין המועדות, וכך כאשר יום שני של שבועות חל בשבת (יום שמחת תורה של גלויות, שהוא היום שאחרי שמיני עצרת, אינו חל בשבת).

למעשה, המעיין במקורות השונים העוסקים בעניין זה ייווכח לדעת, שבתקופת הגאונים ואפילו בתקופת הראשונים היו קיימים מנהגים שונים לגבי מה נחשב לפרשה, מה נחשב לשתי פרשיות, וכיצד יצרו צירופים. כך, למשל: יש שחילקו את פרשת 'מקץ' לשתיים עם אפשרות לאחד את שני החלקים בהתאם לצורך; יש שחילקו את 'כי-תשא' או את 'וארא' לשתיים, עם אפשרות לצרפם יחד לפי הצורך. יש אשר לעולם אינם מפרידים את 'בהר - בחקתי', אלא רואים בהן פרשה אחת, וכיוצא בזה בפרשיות 'מטות-מסעי'. רב סעדיה גאון (שם) דן גם בנוהג של צירופן בעת הצורך של שלוש פרשיות לקריאה בשתי שבתות: פרשה וחצי בזו, ופרשה וחצי בזו.³ מחבר 'אור זרוע', ר' יצחק ב"ר משה מוינה, שפעל במחצית הראשונה של המאה השלוש עשרה, מספר משמו של בן תקופתו, רבנו משלם ברי' משה, ששאלוהו אם יש לחבר את 'ויקהל' ו'פקודי' או 'תרומה' ו'יתצוה'. רבנו משלם מעיד על המנהג המקובל, אך מוסיף, שאינו יודע טעמו של דבר.⁴ לא הזכרנו גורמים נוספים המשפיעים על חיבור או הפרדה של פרשיות: יתכלה שנה וקללותיה, דהיינו, קריאת התוכחות-הקללות של 'כי-תבוא' חייבת להיות לפני השנה החדשה, ומקובל כי שבת נוספת תחצוץ בין קריאת הקללות לבין ראש השנה, כמו גם חציצה בין התוכחה של 'בחקתי' לבין חג מתן

3. ראה סידור רס"ג, עמ' שסד, הערה 12. מנהג זה קיים עד היום בקרב מקצת קהילות יוצאי תימן, הירדדעים. ראה על כך ועל מנהגי קהילות תימן האחרות: מי גברא, יסדר חלוקת התורה לפרשיות על-פי מסורת תימן, מכתם ליונה, תל אביב תשס"ד, עמ' 421-428; וראה להלן עמ' 10.

4. ר' יצחק בן משה, ספר אור זרוע, חלק ב, הלכות קריאת מועדים והפטורות, סי' שצד.

תורה:⁵ חכמי הדורות אף קבעו סימנים למועד קריאתן של פרשיות, כגון: 'מנו ועצרו, קומו ותקעו', דהיינו: חג שבועות (עצרת) הוא לעולם אחרי פרשת המִקְדָּד ('במדבר'), וראש השנה יהיה אחרי פרשת 'נצבים'.⁶ עם זאת, אנו רואים שהיו כמה דרכי פתרון לצרכים אלו, ולא דווקא כאלו המקובלים עתה. כך, למשל, בימינו נהוג בחוצה לארץ לחבר בשעת הצורך את 'חקתי' עם 'בלק',⁷ ואילו אבודרהם ביסדר הפרשיות וההפטרות⁸ אינו מונה שתי פרשיות אלה עם העומדות להתחבר, אלא את 'שלח' עם 'קרח'. מצויות עדויות על חילוקי מנהגים בארץ ישראל בתקופה מאוחרת יותר, כגון שנה שחל בה פסח בשבת, האם עדיף לחבר באותה שנה את 'תזריע' ו'מצרע' או את 'בהר' ו'בחקתי'.⁹

ב. המנהגים שנתגבשו והבעיות הנובעות מהם בימינו

הקדמה ארוכה זו שהקדמנו באה להצביע, שסדרי הפרשיות וחיבורן כפי שנתגבשו, יוצרים גם בזמננו תקלה. בשנים שבהן שמיני של פסח או שני של שבועות חל בשבת, מאותה שבת והלאה נוצר הפרש בין מה

5. ראה מגילה לא ע"ב. ועצרת גם היא ראש השנה, כי בעצרת נידונים על פירות האילן (משנה ראש השנה א ב).
6. ראה ספר האורה חלק א (עג), הלכות ספר תורה, ד"ה 'הקורא בספר'; מחזור ויטרי, מהדורת הרוויץ, סימן רנו (עמ' 221); סימן רסב (עמ' 224). כיוצא בזה פרשת 'ואתחנן' נקראת אחרי תשעה באב, והסימן 'צומו וצלו' ('ואתחנן' אחרי התענית). הדבר הוא תוצאה של קריאת 'כי-תבוא' לפני ראש השנה. לא ברור, מה טעם נקבע, שפרשת 'צו' בשנה פשוטה חייבת להיות לפני פסח דווקא (והסימן לזה: 'פקדו ופסחוי'), ולשם כך מצרפים יחד, לפי הצורך, את 'זיקהל-פקדין', וכך 'המנהג הפשוט'; ראה ספר כל בו, סימן כ, ד"ה 'עזרא תקן' (ירושלים תשנ"ז, עמ' מב).
7. הדבר מתמיה: ההפרדה שבין 'בלק' ל'פינחס' היא באמצע עניין, וההפסקה בסוף 'בלק' היא בעניין שאינו טוב ('ויהיו המתים במגפה'; כה ט; השווה הסיום של פרשת 'מקץ', שהיא באמצע עניין, אבל בעניין טוב, וכדלהלן בהערה 15). לכאורה, טוב יותר היה לחבר 'פינחס' עם 'בלק', גם אם הדבר יבוא במקום חיבור 'מטות' ו'משפטים', וראה גם בסוף המאמר.
8. רבנו דוד ברבי יוסף אבודרהם, פירוש הברכות והתפילות, עם ביאורים והערות מאת... אהרון ורטהיימר, מהדורה חדשה, ירושלים תשכ"ג, עמ' דש.
9. ראה ר"ח סתהון, ספר ארץ חיים, ירושלים תש"ן, עמ' 129, על טור ושו"ע סימן תכח (שם מובאים ענייני חיבור והפרדה של הפרשיות).

שקוראים בתורה בארץ ישראל ובחוצה לארץ, והפרש כזה נמשך שבתות אחדות, עד שמגיעים אל הפרשיות שנהוג לצרפן, ואז קוראים בארץ ישראל פרשה אחת, ובחוצה לארץ שתי פרשיות: את אותה פרשה וגם את קודמתה - וכך הפער נסגר. תופעה כזו חוזרת במרבית השנים (לא בשנים תשס"ד ותשס"ה [ראה הטבלה להלן]). הקלקול הוא, שכאשר מגיע לארץ ישראל מישהו מחוצה לארץ בתקופה זו של פער בין הקריאות, הוא ימצא שהפסיד קריאה בתורה של פרשה אחת בברכות ומתוך ספר. הנוסע בכיוון הפוך, יכול להתנסות בזה שפרשה מסוימת הוא יקרא פעמיים (זה פחות גרוע). המרבים בנסיעות מהכא להתם ומהתם להכא, זוכים מצד אחד לקרוא פרשיות אחדות פעמיים, ואחרות לא לקרוא כלל בציבור. כך, למשל: בשנה פשוטה, שסימנה הכ"ז (ר"ה ביום חמישי; שנה כסדרה, פסח בשבת), פרשת 'שמיני' נקראת בארץ ישראל בשבת כ"ב בניסן, שהיא בחו"ל - אחרון של פסח; ומכאן במשך ארבע שבתות נוספות יש בחו"ל פיגור בפרשה אחת, הנסגר רק בשבת החמישית, שקוראים פרשת 'בחקתי' בארץ ישראל, ובחו"ל מחברים פרשת 'בהר' עם 'בחקתי', ואילו בשנה מעוברת שסימנה בש"ז (שנה שלמה), ובאחרון של פסח בחו"ל קורין בארץ ישראל 'אחרי מותי' - על פי הנוהג, מתפרש הפער בין הקריאות על פני למעלה משלושה (!) חודשים, ופער זה נסגר באמצעות צירוף 'מטות' עם 'מסעי' (ראה הטבלאות להלן, קבוצה א), זאת בשעה שאפשר היה לסגור את הפער, אילו ביום שבת, כ"ט בניסן, היו מצרפים בחו"ל ל'אחרי מותי' את 'קדושים'. גם כאשר פסח חל ביום ה' ושבעות ביום ו' - ואז יו"ט שני של שבעות חל בשבת - נוצר פער בקריאה. רק כאשר פסח חל ביום ג' או ביום א' - אין באותה שנה פערי קריאה. כמודגם להלן, מתוך 80 שנים, תש"א-תש"פ, ב-47 שנים (כלומר 58.8%) יש פערים, חלקם ממושכים, בין הקריאה בא"י ובחו"ל, ורק ב-33 שנים אין הבדל בקריאה.¹⁰

10. ראה גם הערה 13 להלן.

ג. הצעות פתרון

אין ספק, שהיו טעמים להתגבשות הנוהג המקובל עתה. הרב ש"פ גלברד מציין,¹¹ שהכללים לחיבור פרשיות הם שניים: איחור ככל שניתן בחיבור פרשיות בכל אחד מהחומשים (ואכן כך הוא בספר שמות, ויקרא ובמדבר), וזיווג פרשיות קצרות או כאלה שעניינן משותף. ספק, אם העיקרון של דחיית צירוף הפרשיות שקול כנגד התקלות הנגרמות. אשר לגורם של 'עניין משותף' יש לציין, שחלק מן הפרשיות אין בהן אחדות פנימית, ואף יש כאלו, שמבחינת העניין - ההפרדה בינן לבין הסמוכה להן היא אינה בדיוק במקום דסליק עניינא.¹² גם הצבענו על כך, שסדרי חיבור והפרדה של פרשיות לא היו אחידים בכל הקהילות, כלומר, אין קדושה מיוחדת ברשימה המקובלת עתה של הפרשיות העשויות להיות מחוברות. אין ספק, שסדרי החיבור או ההפרדה בחו"ל נערכו ללא תיאום עם ארץ ישראל, והכללים נתגבשו בתקופה שלא היו הרבה נוסעים מחו"ל לארץ ישראל או להפך, ועניין זה לא נלקח כלל בחשבון. משום כך לא ייפלא, שחלק ניכר מן הפערים בסדרי הקריאה אינם מחויבי המציאות - אפילו לפי הכללים הקיימים עתה (ראה הטבלה בקבוצה א, והצעתנו). ראוי אפוא להביא בחשבון את מצב העניינים עתה, שיהודים מרבים לנסוע לא"י וממנה, ובהתאם לכך לגבש רשימה שונה במקצת של חיבורי פרשיות, כזו שתענה על הצרכים הקשורים בלוח השנה, ועם זאת תצמצם עד למינימום ההכרחי את מספר השבתות, שבהן הקריאה בחוצה לארץ שונה מזו שבארץ. הכלל צריך להיות פשוט: כאשר אחרון של חג שבחוצה לארץ חל בשבת, מיד בשבת שאחריה יקראו בחו"ל שתי פרשיות מצורפות, ואז הקריאה בארץ ובחוצה לארץ תהיה זהה. העובדה שאלו עשויות להיות שתי פרשיות ארוכות מאוד, אינה צריכה להיות שיקול מכריע. זוהי אי-

11. אוצר טעמי המנהגים: מקורות וטעמים לדיינים ומנהגים, פתח תקוה תשנ"ו, עמ' רסו-רסז. אולי מן הראוי לראות את 'נצבים-וילך' לא כשתי פרשיות, אשר מתחברות בעת הצורך, אלא כפרשה אחת, אשר נחלקת לשניים בעת הצורך. ראה לעיל הערה 1.

12. ראה על כך בהרחבה אצל ר' שר-שלום, 'מנהגים קדומים בחלוקת התורה לפרשות ושיבוץ בלוח השנה', סיני סא (קכא; תשנ"ח), עמ' ר-רט.

נורות חד פעמית, הנקרית פעם אחת בשנה. הטבלאות הבאות מציגות את הפערים בקריאה בין ארץ-ישראל וחו"ל, ולצדן את סדר הקריאה על פי הצעתנו. הטבלה מתייחסת לשמונים שנה (השנים תשי"א-תשי"פ).¹³

קבוצה א

השנים: תש"ח, תשי"א, תשכ"א, תשל"ט, תשנ"ב, תשנ"ה, תשע"ו, תשע"ט

הקריאה לפי הצעתנו		הנוהג המקובל עתה		
קריאה בחו"ל	קריאה בא"י	קריאה בחו"ל	קריאה בא"י	התאריך
(חי דפסח)	אחרי מות	(חי דפסח)	אחרי מות	כ"ב בניסן
אחרי מות- קדשים	קדשים	אחרי מות	קדשים	כ"ט בניסן
אמר	אמר	קדשים	אמר	ו' באייר
בהר	בהר	אמר	בהר	י"ג באייר
בחקתי	בחקתי	בהר	בחקתי	כ' באייר
במדבר	במדבר	בחקתי	במדבר	כ"ז באייר
נשא	נשא	במדבר	נשא	ה' בסיון
בהעלתך	בהעלתך	נשא	בהעלתך	י"ב בסיון
שלח	שלח	בהעלתך	שלח	י"ט בסיון
קרח	קרח	שלח	קרח	כ"ו בסיון
חקת	חקת	קרח	חקת	ג' בתמוז
בלק	בלק	חקת	בלק	י' בתמוז
פינחס	פינחס	בלק	פינחס	י"ז בתמוז
מטות	מטות	פינחס	מטות	כ"ד בתמוז
מסעי	מסעי	מטות-מסעי	מסעי	א' באב

13. נעזרנו מעט בטבלאות של הספר: עד מאה ועשרים, היתרי-ס-היתשע"ט, מהדורה מתוקנת תשנ"ב, הוצאת ראובן מס, ירושלים תשנ"ב. לאחר גמר ההתקנה לדפוס הגיעה לידי המהדורה המעודכנת: עד מאה ועשרים פלוס, היתרי-ס-היתתי"ג, לוח ל-154 שנה, מהדורה מתוקנת תשס"א, הוצאת ראובן מס, ירושלים. בדקנו מחדש את הנתונים המתאימים למאה השנים תשי"א-ת"י. קיבלנו תוצאות כמעט זהות: ב-56 שנים (כלומר: 56%) יש פערים, חלקם ממושכים, בין הקריאה בא"י לבין זו שבחו"ל, ורק ב-44 שנים אין הבדל בקריאה.

כאן אין בהצעתנו שינוי של ממש. אנו משתמשים בצירופים המקובלים ומוצע רק לעשות את החיבור ללא דיחוי.

קבוצה ב

השנים: תש"ב, תש"ה, תש"ט, תשי"ב, תשי"ח, תשי"ט, תשכ"ב, תשכ"ט,
תשל"ב, תשל"ה, תשל"ו, תשל"ט, תשמ"ב, תשמ"ו, תשמ"ח, תשמ"ט, תשנ"ו,
תשנ"ט, תש"ס, תשס"ב, תשס"ג, תשס"ו, תשס"ט, תש"פ

הקריאה לפי הצעתנו		הנוהג המקובל עתה		
קריאה בחו"ל	קריאה בא"י	קריאה בחו"ל	קריאה בא"י	התאריך
(בי דשבעות)	נשא	(בי דשבעות)	נשא	ז' בסיון
נשא-בהעלתך	בהעלתך	נשא	בהעלתך	י"ד בסיון
שלח	שלח	בהעלתך	שלח	כ"א בסיון
קרח	קרח	שלח	קרח	כ"ח בסיון
חקת	חקת	קרח	חקת	ה' בתמוז
בלק	בלק	חקת	בלק	י"ב בתמוז
פינחס	פינחס	פינחס	פינחס	י"ט בתמוז

השינוי המוצע כאן הוא חיבור 'נשא' ו'בהעלתך' בחו"ל.

אם אורכן של שתי הפרשיות הללו יוצר מכשול, הנה הצעה חלופית: בשנים אלו יחברו גם את 'תרומה' ו'תצוה';¹⁴ ביום ז' בסיון יקראו בהתאם לזה בארץ ישראל פרשת 'שלח', ובחו"ל יחברו 'בהעלתך' ו'שלח' (שתייהן פחות ארוכות מ'נשא' ו'בהעלתך'). וכן הלאה. ביום י"ט בתמוז יקראו בכל מקום את פרשת 'מטות' לבדה (ויפטירו 'דברי ירמיהו'), וביום

14. חיבורן של 'תרומה' ו'תצוה' טבעי ביותר. שתייהן יחד קצרות יותר מיזיקה-לי-פקודי. ראה מה שהובא לעיל בשם רבנו משלם בן משה.

כ"ו בתמוז - פרשת 'מסעי',¹⁵

קבוצה ג

**השנים: תש"א, תש"ד, תש"ג, תשי"ח, תשכ"א, תשכ"ד, תשכ"ח, תשל"א,
תשמ"ה, תשמ"ח, תשנ"א, תשנ"ח, תשע"ב, תשע"ה, תשע"ח**

הקריאה לפי הצעתנו		הנוהג המקובל עתה		
קריאה בחו"ל	קריאה בא"י	קריאה בחו"ל	קריאה בא"י	התאריך
ויקהל	ויקהל	ויקהל-פקודי	ויקהל-פקודי	כ"ג באדר
פקודי	פקודי	ויקרא	ויקרא	א' בניסן
ויקרא	ויקרא	צו	צו	ח' בניסן
(א' דפסח)	(א' דפסח)	(א' דפסח)	(א' דפסח)	ט"ו בניסן
(ח' דפסח)	צו	(ח' דפסח)	שמיני	כ"ב בניסן
צו-שמיני	שמיני	שמיני	תזריע-מצרע	כ"ט בניסן
תזריע-מצרע	תזריע-מצרע	תזריע-מצרע	אחרי מות-קדשים	ו' באייר
אחרי מות-קדשים	אחרי מות-קדשים	אחרי מות-קדשים	אמור	י"ג באייר
אמור	אמור	אמור	בהר	כ' באייר
בהר-בחקתי	בהר-בחקתי	בהר-בחקתי	בחקתי	כ"ז באייר

15. יש כאן מקום לשתי הערות, אשר כפי הנראה יש בהן עתה רק פן היסטורי ולא מעשי: א. הזכרנו לעיל (הערה 3) מנהג של צירוף שלוש פרשיות וחלוקתן לשתי שבתות, פרשה וחצי לזו ופרשה וחצי לזו. בדרך זו צירוף פרשיות אינו מכביד על הציבור. מנהג זה לא פשט, אולי מכיוון שהוא יוצר בלבול. ב. משנוצר המנהג הבבלי של קריאת התורה כולה בשבתות במשך שנה אחת (בארץ ישראל סבב אחד של קריאה ארך שלוש שנים), התגבשה חלוקה לפרשיות בעלות אורך סביר. לא תמיד נעשתה ההפרדה במקום סביר מבחינה עניינית, והיו גם שיקולים אחרים (כגון ההפרדה בין 'מקץ' לבין 'ויגש', שנעשתה במקום טוב, אחרי יעלו לשלום אל אביכם; ראה משיכ, בתוך 'מפרות האילן על המועדים', רמת-גן תשס"ד, עמ' 116; אך ראה גם הערה 7 לעיל). פרשת 'נשא' מתחילה ממש באמצע עניין: פקודי בני לוי ותפקידיהם. את שלושים הפסוקים הראשונים של פרשת 'נשא' מתאים היה לצרף אל פרשת 'במדבר', וממילא הייתה פרשת 'נשא' קצרה בהרבה.

הסבר: כמובן, אי אפשר לצפות, שבשבת כ"ט בניסן יצרפו בחו"ל את 'שמיני' עם 'תזריע-מצרע'. תחת זאת מוצע לקרוא בשנים אלו את 'צוי' אחרי פסח (הסימן 'פקדו ופסחו' אין בו שום קדושה, ואין כל טעם מיוחד בקריאת פרשת 'צוי' לפני פסח),¹⁶ ולשם כך נפריד ולא נחבר את 'ויקהלי' ו'פקודי'; ובחו"ל נצרף את 'צוי' ו'שמיני' (מבחינה עניינית הפרשיות קשורות: ימי חנוכת המשכן!).

על פי אותה שיטה, תהיה חלוקת הפרשיות בארץ ישראל ובחו"ל זהה גם בשבתות הבאות. הבעיה תצטמצם ותישאר נחלת אלה הבאים מחו"ל לישראל בשבוע שלאחר השבת, שחל בה אחרון של פסח או של שבועות (בכלל זה אלו היוצאים את הארץ כדי לחגוג דווקא בגלות את היציאה לחירות או את מתן תורה); לאלה תחסר קריאת פרשה אחת, ואנו קוראים להם: בואו ועשו את החג עמנו בארץ הקודש!

נראה שהטיעון העקרוני היחיד שאפשר להעלות כנגד המוצע כאן, הוא שיחדש אסור מן התורה! זהו אותו טיעון המנציח את האמירה האבסורדית של יושבי ארץ ישראל (ובכלל זה יושבי ירושלים) בליל הפסח (כאילו הם מצרים על גורלם ומייחלים לטוב): 'השתא הכא (!), לשנה הבאה בארעא דישראל' - נוסח שרובנו דבקים בו (את הנוסח של יחם את אבלי ציון, המתאר את ירושלים החרבה והשוממה מבלי בניה, השכלנו להתאים למציאות של ירושלים הנבנית והמיושבת ביהודים). למרות הרתיעה מפני היחדש' ראוי לשקול הצעה זו שלנו, העשויה להיות תיקון גדול לתועלת הרבים.¹⁷

16. אלמלא דמסתפינא, הייתי משער שיש כאן הד שגוי למנהג כלשהו של קריאת פרשת 'צוי' אחרת לפני פסח: זו של שילוח הטמאים אל מחוץ למחנה (במ' ה א-ד): 'צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש', וכי (ראה פסחים מו ע"ב - מז ע"א), כהכנה לפני קרבן פסח, בדומה לנוהג הקדום של קריאת פרשת 'פרה' לפני פסח (ראה משנה מגילה ג ד), ונחלף 'צוי' ביצוי.

17. אמנם נפסק להלכה, שאין צורך בהשלמת הפרשה שלא שמעו, וְדַי בכך שקוראים ביחידות את מה שהחסירו, שניים מקרא ואחד תרגום, משום שחיוב הקריאה בתורה בציבור מתוך ספר תורה כשר מוטל רק על הציבור. ראה ספר שולחן שלמה, עיונים וביאורים... על סדר השו"ע, הלכות שבת, ירושלים תשנ"ט, ח"א, עמ' שמ, הערה א. השאלה אם כדאי וראוי להרבות בשבתות כאלה, שלא ישמעו את קריאת הפרשיות בציבור כסדרן, או שמא לצמצם במידת האפשר את התופעה הזאת ולמצוא לה פתרון בשופי, במיוחד בימינו, שרבים נוסעים מהכא להתם ומהתם להכא.

למרות החשש מפני שינויי מנהג, הנה כבר אצל חז"ל יש הכרה באפשרות של שינויים כאלה. כך, למשל, לאחר הבאת דברי תנאים במשנה ובברייתא על סדרי הקריאה וההפטרות במועדות (מגילה לא ע"א-ע"ב), יש פעמים אחדות דברי סיום לדיון בלשון 'והאידנא נהוגי' (בכמה מקומות מצוין שהאומר הוא אביי), ללא כל הסתייגות. הדברים אמורים לא רק לגבי השינויים שנוצרו בעקבות הנהגת יו"ט שני של גלויות בגלל ספיקא דיומא ('והאידנא דאיכא תרי יומי'; השווה הנהוג הקדום המשמש במשנה, שם ל ע"א), אלא גם ביחס לעניינים אחרים, כגון הקריאה בתורה וההפטרות בתשעה באב.¹⁸

אינני יודע, אם ההצעה הזאת בת ביצוע. בניגוד לתקנות שונות, שאין מניעה לכך שהן תתקבלנה רק על ידי חלק מן הציבור, בעניין זה דרושה הסכמה כללית. אין זה מתקבל על הדעת, שבקהילות מסוימות או בארצות מסוימות בגולה יקראו בשבתות אחדות פרשה זו, ובאחרות שלא תקבלנה את התקנה, יקראו פרשה אחרת. בימינו - הסכמה כללית של כלל הרבנים וכלל הקהילות והעדות בעניין כלשהו היא דבר רחוק; לכן אולי ראוי להתחיל בדיון העקרוני ובהסכמה לפחות לגבי קבוצה א שמינינו לעיל, שלגביה אין השינוי מרחיק לכת. ייתכן שיתברר בעתיד, שגם השינוי לגבי קבוצה ב אינו כה חריף, וגם ההצעה המצויה בקבוצה ג תימצא ראויה. ובאותו עניין, ראוי להעיר על מנהג הַבְּלָדִי (שלא כמנהג השאמי), שבאותן שנים שאפשר לבחור אם לחבר את הפרשיות 'חקת' ו'בלק' או את 'מטות' ו'מסעי', מחברים את 'חקת' ו'בלק', ומפרידים 'מטות' ו'מסעי', וזאת אף בארץ ישראל.¹⁹ בשבת שאחרי חיבור 'חקת' ו'בלק' קורין הנוהגין

18. וראה עוד תנאי שם (לא ע"ב), ד"ה 'ראש חודש אבי על השינוי במנהג. על מנהגים אחרים ראה בהערות המהדיר לספר המנהיג לרבי אברהם ברבי נתן הירחי, מהדורת יצחק רפאל, ירושלים תשל"ח, עמ' רפד, ד"ה 'חזון ישעיהו'.

19. ראה תכלאל תפילת כל פה, ובהרחבה: ר' יצחק רצאבי, שלחן ערוך המקוצר, עם ציוני המקורות... בשם עיני יצחק, אורח חיים, חלק שני, בני ברק תשנ"ו, עמ' קז והערה טז. תיתי ליה לרי' יואל יגיל, שהעמידני על המקור הזה; וראה גם גברא, לעיל, הערה 3.

כך 'פינחס', ובשבת הבאה 'מטות', בה בשעה שבבתי הכנסת האחרים אפילו באותה עיר בארץ ישראל קוראים 'בלק'; בשבת שלאחריה קוראים הנוהגים כבלדי פרשת 'מטות', והאחרים קוראים 'פינחס'. לאחריהן בבתי כנסת שמנהגן בלדי קוראים 'מסעי', ובאחרים קוראים 'מטות' ו'מסעי'. לא אחת נמנעו בני קהילה אחת לבוא בשבת לשמחה של בני משפחה בבית כנסת הנוהג מנהג אחר, כדי לא להפסיד קריאה בציבור של פרשה אחת בשל הבדל המנהגים.

* * *

עם גמר התקנת המאמר לדפוס ראיתי, שאת הבעיה הנידונה כאן עורר כבר לפני ארבעים שנה ר' אליעזר אלינר.²⁰ המחבר הציע פתרון מעניין ופשוט ביותר: בשנה שבה שבועות חל ביום שישי, ובחול"ל יו"ט שני של שבועות (ז' בסיון) יהיה בשבת, אזיי בארץ ישראל בשבת שלפניה (כ"ט באייר) יקראו רק חצי הפרשה; בשבת ז' בסיון, שבה אחרון של שבועות בחול"ל, יקראו בא"י את המחצית השנייה, ומכאן ואילך משתווה קריאת בני ארץ ישראל עם זו של בני חוצה לארץ. וכך ייראה הסדר בשנים מן 'קבוצה ב' לפי הטבלאות דלעיל:

קבוצה ב

לפי הצעת אלינר		לפי הנהוג עתה		
קריאה בחול"ל	קריאה בא"י	קריאה בחול"ל	קריאה בא"י	התאריך
במדבר	במדבר (חלק א)	במדבר	במדבר	כ"ט באייר
(ב' דשבועות)	במדבר (חלק ב)	(ב' דשבועות)	נשא	ז' בסיון
נשא	נשא	נשא	בהעלתך	י"ד בסיון
בהעלתך	בהעלתך	בהעלתך	שלח	כ"א בסיון

20. אי אלינר, 'על מנהגי קריאת התורה וההפטרה בארץ ובגולה', שנה בשנה, ספר שנה תשכ"ד להלכה למחשבה ולבעיות יהדות, ירושלים תשכ"ד, עמ' 101-94; תשכ"ה, עמ' 100-92. העמידני על כך הרב פרופ' יוסף תבורי. המאמר עוסק בעניינים שונים, וענייננו נידון בחלקו הראשון של המאמר, עמ' 101-97.

מכאן ואילך הקריאה שבא"י משתווה לזו שבחוו"ל. הכותב אף חישב ומצא, שחלקה הראשון של פרשת 'במדבר', עד 'ואלה תולדת אהרן ומשה' (במדבר ג א) מונה פ"ח פסוקים, והחלק השני מונה ע"א פסוקים, כך שזו חלוקה סבירה מבחינת אורכה של כל פרשה. מי שיפסידו את קריאת חלק ב של הפרשה, יהיו רק אלה שיעזבו את א"י ויצאו לחוו"ל בין ר"ח סיון לחג השבועות, וזו - לדברי הכותב - מילתא דלא שכיחא.²¹ הדבר יחייב, כמובן, לחבר גם בא"י את 'חקתי ויבלקי', כמו בחוו"ל.²²

כיוצא בזה, כאשר כ"ב בניסן חל בשבת (קבוצה ג לעיל), מציע אלינר לחלק בארץ ישראל את הפרשה אשר נועדה להיקרא בשבת ח' בניסן לשניים, והחלק השני ייקרא ביום כ"ב בניסן, הוא יו"ט שני של גלויות; ומן השבת הבאה הקריאה בארץ ובחוו"ל שווה.

קבוצה ג

הקריאה לפי הצעת אלינר		הנוהג המקובל עתה		
קריאה בחוו"ל	קריאה בא"י	קריאה בחוו"ל	קריאה בא"י	התאריך
צו	צו (חלק א)	צו	צו	ח' בניסן
(א' דפסח)	(א' דפסח)	(א' דפסח)	(א' דפסח)	ט"ו בניסן
(ח' דפסח)	צו (חלק ב)	(ח' דפסח)	שמיני	כ"ב בניסן
שמיני	שמיני	שמיני	תזריע-מצרע	כ"ט בניסן
תזריע-מצרע	תזריע-מצרע	תזריע-מצרע	אחרי מות-קדשים	ו' באייר

21. שם עמ' 98-99. ר"א אלינר נתן דעתו גם על ההפטרות בארץ ישראל. בשבת כ"ט באייר מפטירים 'מחר חדשי'. בשבת שבה קוראים את המחצית השנייה של 'במדבר' יש צורך למצוא הפטרה מתאימה, כיוון שהפטרות 'במדבר' מתוך הושע ב, 'והיה מספר בני ישראל', מתאימה מבחינת העניין לחלקה הראשון של פרשת 'במדבר', אבל לא למחצית השנייה. לכן אלינר מציע להפטיר בחבקוק ג, כפי שמפטירים גם בני הגולה בשבת זו, שהיא יום טוב שני של שבועות. אכן עניין ההפטרות אינו בעיה, שהרי אין קוראים את הנביאים על הסדר.

22. אפשר כמובן לחזור למנהג המוזכר אצל רס"ג (לעיל הערה 3), לפיו קורין את שלוש הפרשיות 'קרח', 'חקתי ויבלקי' בשתי שבתות. מבחינת אורך הפרשיות, נוח יותר כך, מאשר לקרוא באותה שבת את 'חקתי ויבלקי' יחד, אבל עדיין קיים קושי להחליט על פיצול פרשה לשני חלקים.

מכאן ואילך הקריאה בא"י ובהו"ל תהיה שווה. הצעתו ראויה לדיון. אם עצם הרעיון לחלק פרשה לשניים נראית, יורשה לי להציע שיפור פעוט: הפרשה תיקרא בשלמותה בזמנה; בשבת שהיא בהו"ל יו"ט שני, יקראו בא"י את המחצית הראשונה של הפרשה הבאה, עד למקום שמתאים לסיים בו, ובשבת שאחריה יחזרו ויקראו מחצית זו ואת המחצית השנייה, בדיוק כפי שקוראים גם בהו"ל, וכך מכאן ולהבא, ונמצא שהקריאה של פרשיות השבוע בארץ ישראל ובהו"ל תהיינה לעולם שוות, ואילו בשבת שהיא יו"ט שני של גלויות לא יתקדמו בני ארץ ישראל, אלא בזמן שאֵלה קוראים קריאה של חג, אלה ממתנינים להם, ובינתיים קוראים מעט מתוך הפרשה הבאה. נמחיש זאת באמצעות התיקון השייך לקבוצה ב:

קבוצה ב

לפי ההצעה המתוקנת		הנוהג המקובל עתה		
קריאה בהו"ל	קריאה בא"י	קריאה בהו"ל	קריאה בא"י	התאריך
במדבר	במדבר	במדבר	במדבר	כ"ט באייר
(בי דשבועות)	נשא (חלק א)	(בי דשבועות)	נשא	ז' בסיון
נשא (כולה)	נשא (כולה)	נשא	בהעלתך	י"ד בסיון
בהעלתך	בהעלתך	בהעלתך	שלח	כ"א בסיון

כיוצא בזה בשנים שפסח חל בשבת. וכך יהיה המצב בשבתות מקבוצה ג:

קבוצה ג

לפי ההצעה המתוקנת		הנוהג המקובל עתה		
קריאה בהו"ל	קריאה בא"י	קריאה בהו"ל	קריאה בא"י	התאריך
צו	צו	צו	צו	ח' בניסן
(אי דפסח)	(אי דפסח)	(אי דפסח)	(אי דפסח)	ט"ו בניסן
(חי דפסח)	שמיני (תחילתו)	(חי דפסח)	שמיני	כ"ב בניסן
שמיני	שמיני	שמיני	תזריע-מצרע	כ"ט בניסן
תזריע-מצרע	תזריע-מצרע	תזריע-מצרע	אחרי מות-קדשים	ו' באייר

כך איש לא יפסיד חלק כלשהו מן הקריאה. אשר לשבתות מקבוצה א, הצעתו של אלינר זהה להצעתנו שהובאה לעיל.

ובעניין ההפטרות: הדיון בגמרא (מגילה לא ע"א-ע"ב) הוא רק בזיקה למועדים המיוחדים, שבהם מפטירין מעניין היום וקוראים תחילה מעניין היום (פרט לשבת שהיא ערב ראש חודש, וראש חודש אב שחל להיות בשבת). אין שם דיון בענייני ההפטרות הראויות מבחינת הקשר עם הפרשה הנקראת באותה שבת. למעשה נוצרו מנהגים רבים ומגוונים, ויש מאגר גדול של הפטרות המתאימות לכל פרשה,²³ ומתוכן ניתן לבחור הפטרה מתאימה לשבתות, שעל פי ההצעה האחרונה תיקרא בה תחילתה של הפרשה הבאה.²⁴

מובאות כאן אפוא הצעות אחדות לפתרון בעיית הפערים שבין הקריאה בתורה בארץ לבין זו שבחוצה לארץ, וראוי לדון בכל אחת מהן.

23. ראה אנציקלופדיה תלמודית, כרך י, עמי תשב-תשכג. סיכום קצר לעניין ההפטרות ובחירתן (בעיקר אלה המקובלות עתה) ומבחר ביבליוגרפי נמצא אצל הרב יהודה שביב, בין הפטרה לפרשה: על הקשרים בין ההפטרות לפרשות השבוע ולמועדי השנה, ירושלים תשס"א.

24. במאמרו של אלינר יש הצעות מעניינות גם בעניינים אחרים, וראוי לשקול אותן בכובד ראש.